

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОДУКЦІЇ АПТЕЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Слободянюк М.М., Самборський О.С., Євтушенко О.М.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна
ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»,
Україна

veritas_kh@ukr.net

Вступ. Створення умов для підвищення якості та подовження життя людини потребує використання у медичній практиці сучасних високоефективних і якісних лікарських засобів (ЛЗ). Важливе місце при цьому займає доступність ліків для різних категорій хворих. Більшість аптек США, Швеції, Німеччини, Польщі, Нідерландів та ін. займаються виготовленням екстемпоральних ЛЗ, постійно удосконалюючи технології й обладнання для виробництва ліків у різноманітних лікарських формах (ЛФ). Стримуючим фактором збільшення виробництва ліків вітчизняними аптеками, на думку працівників аптек, є низька прибутковість продукції, високі вимоги щодо ліцензування такої діяльності та дуже низька використовуваність таких ліків лікарями у лікувальному процесі.

Мета. Метою дослідження став аналіз стану екстемпорального виготовлення ЛЗ в Україні, пошук та обґрунтування напрямів і підходів до підвищення економічної ефективності продукції аптечного виробництва.

Основний матеріал дослідження. Перший етап наших досліджень присвячено аналізу сучасного стану виробництва продукції вітчизняними аптеками та досвід такого виробництва закордонних аптек. Відмічено, що для закордонних аптек досить популярними є екстемпоральні ЛЗ для застосування в педіатрії, дерматології, стоматології, офтальмології, проктології, неврології, засоби для електрофорезу й анальгетики для місцевого застосування у таких ЛФ, як порошки (44%), стерильні розчини для ін'єкцій (24%), не стерильні розчини (23%), очні краплі (6%), мазі та пасти (2%). Екстемпоральна рецептура користується попитом та виконує значні соціально-економічні, медичні та фармацевтичні функції, які малодоступні іншим категоріям фармацевтичних товарів. Досвід Естонії, Латвії, Польщі, Німеччини, Австрії, Франції, Нідерландів та, особливо, Королівства Швеції, показує, що ЛЗ власного виробництва аптек складають майже 20% від усіх ЛЗ, які призначаються лікарями. Аптеки Швеції виробляють і нехарактерні для вітчизняних аптек лікарські форми з антибіотиками, анальгетиками, анестетиками тощо, використовуючи прогресивні засоби малої механізації, наприклад, інфузійний дозатор з модулем автоматичного розрахунку, індивідуальні дозовані ліки у попередньо заповнених

шприцах, амбулаторні насоси та касети. При цьому, сучасне аптечне виготовлення цілого ряду ЛЗ, які не виробляються великою фармацевтичною промисловістю, дозволяє заощадити час та кошти, гарантувати безпеку пацієнтів, виключити помилку медичного персоналу, забезпечити стандарти якості та створити безпечні умови для медичного персоналу та хворих, схильних до алергічних станів. Встановлено, що такі аптеки виготовляють ті ліки, які не може виготовити велика фармацевтична промисловість, та беруть на себе особливі функції забезпечення ліками хворих в умовах стаціонарів. На жаль, в Україні останні десятиліття характеризуються різким зменшенням аптек, що займаються виготовленням власної продукції. Ця тенденція підкріплюється значним зменшенням виписування лікарями ліків екстемпорального виготовлення, більш високим ПДВ (20%) на такі ліки, ускладненими ліцензійними вимогами, низьким попитом та прибутковістю. В той же час, перевагами аптечного виготовлення продукції є: точний індивідуальний підбір дозування відповідно до віку та маси хворого, відсутність консервантів, стабілізаторів та барвників, відсутність можливості фальсифікації, доступність цін; можливість виготовлення ЛЗ, яким немає аналогів (немає адекватної лікарської форми, дитячого дозування або дозування для літніх). Серед недоліків вітчизняного аптечного виробництва декларується: короткий термін придатності екстемпоральних ліків; можлива фізична й хімічна несумісність або мікробна контамінація; потреба у широкому асортименті й невеликій кількості активних фармацевтичних інгредієнтах (субстанціях), низька рентабельність виробництва та ін.

На наступному етапі проведено поглиблені дослідження асортименту товарів деяких виробничих аптек різних регіонів України, які показали, що найбільш поширеними є групи ЛЗ для застосування в алергології, дерматології, педіатрії, стоматології, офтальмології, проктології, неврології, для лікування респіраторних захворювань, анальгетики для місцевого застосування, засоби для електрофорезу та ін. У якості популярних ЛФ є очні краплі, мазі, пасти, порошки, стерильні розчини для ін'єкцій, різноманітні не стерильні розчини, креми. Вкрай незадовільне забезпечення екстемпоральними ліками мають жителі сільської місцевості, всього біля 6% таких спеціалізованих аптек розміщені у сільській місцевості, що затрудняє доступність до комплексної фармацевтичної допомоги, особливо людям похилого віку, людям із обмеженими можливостями, дітям, вагітним.

При дослідженні продукції аптечного виготовлення в аптеках, які мають значний асортимент виробництва у деяких регіонах України (м. Харків, м. Київ, м. Славута, Івано-Франківська область), нами проаналізовано основні показники діяльності аптеки із екстемпоральним виготовленням ліків. Встановлено, що

реалізація продукції власного виробництва в досліджуваних аптеках складає від 8 до 17%. При дослідженні асортименту діючих виробничих відділів вітчизняних аптек показано, що ширина такого асортименту варіює біля 20 груп, глибина у кожній асортиментній групі налічує в середньому від 2 до 12 позицій. Найменш представлені на ринку ЛЗ для лікування ендокринологічних захворювань та офтальмологічних, найбільшу глибину мають косметичні засоби та група препаратів, якими лікують оториноларингологічні захворювання. Так, за формами випуску ЛЗ у аптечній мережі «Леда» лідируюче місце займають м'які лікарські форми (51,8%), рідкі ЛФ (38,8%), а тверді ЛФ – лише 9,25%. Аптека «Центорія» виготовляє серійно великий перелік косметичних засобів (більше 30 найменувань) – креми, присипки, лосьйони, та ЛЗ, серед яких є авторські та ексклюзивні. Так, аптека виготовляє та фасує кальцію карбонат 0,5 г без домішок та зайвих наповнювачів для хворих, що перебувають на гемодіалізі, засоби для немовлят.

Нами здійснено розподіл загального товарообігу за видами товарів (продукція промислового виробництва, продукція аптечного виробництва, виділяючи ЛЗ, косметичні засоби, БАДи та ін.). Співвіднесено витрати, включаючи фонд оплати праці, кількість працюючих, площі, що використовуються. Дослідження економічної характеристики екстемпоральної продукції аптеки включало деталізований аналіз обсягів реалізації, витрат, доходів та прибутку за окремими видами продукції. Розрахунки показали, що рентабельність одиниці продукції екстемпорального виготовлення достатня і знаходиться в межах від 24 до 87%. Однак доходи, враховуючи незначні обсяги реалізації окремих видів, незначні. Це потребує застосування сучасних більш активних маркетингових підходів щодо значного збільшення реалізації окремих видів продукції за рахунок оптимізації асортименту та інформаційної діяльності.

Висновки. Запропоновано перегляд та розширення асортименту продукції виробництва виробничими відділами аптек, включення найменувань, що добре зарекомендували в ряді інших аптек. Активізувати роботу серед лікарів та населення щодо доцільності більш широкого використання продукції аптечного виробництва. Сформовано два переліки рекомендованої продукції із 94 та 136 найменувань, оптимальними цінами та примірними обсягами виробництва та реалізації для досягнення достатньої дохідності.

Необхідно прийняття (зміни) деяких організаційних, правових, ліцензійних та законодавчих основ у напрямку дерегулювання й стимулювання вітчизняного аптечного виробництва продукції як доповнень до промислового виробництва стандартизованого дозування препаратів.